

Egy kereszttel sem tudják sírját megjelölni

Hegyi Józsefre emlékezik lánya, Margit

Hegyi Margit 1930-ban született Újvidéken, 1944-ig ott is élt szüleivel és három fivérével, köztük a Down-kóros öccsével. Édesapja a háború alatt, 1943–44-ben sok-sok embernek, köztük szerbeknek és zsidóknak is megmentette az életét Újvidéken. Amikor a helyzetük – a szerb partizánok visszatérte után – veszélyessé vált, Budapestre költöztek. A Kossuth téren, az óvóhelyen töltötték '44 karácsonyát, még folytak a harcok, amikor édesapja kimerészkedett a pincéből, hogy körülnézzen. Soha többé nem látták viszont. Évek múlva tudták meg, hogy a partizánok legfőbb bűnéül a kommunisták elleni magatartását rótták fel neki, ezért fogták el, vitték vissza Újvidékre, akasztották fel a Halpiacon, és dobták olyan földbe, amelyen most emeletes házak sorjázna. Egy kereszttel sem tudják a sírját megjelölni.

Arra kérem, hogy idézze fel édesapja elvesztésének körülményeit.

– A legemlékezetesebb karácsonyom a '44-es volt – mondja könnyezve Margit –, amikor levonultunk a pincébe. A Kossuth Lajos tér 16–17-ben laktunk, akkor már az oroszok Pest szélén jártak, de a Citadellát még a németek tartották. Hol innen, hol onnan jött a süvítés, soha nem lehetett tudni, éppen ki bombázik. Száztizenheten voltunk a pincében, úgy tudtunk csak elhelyezkedni, hogy az egész pincéből egy összefüggő ágyat kreáltak valahogy a férfiak, a deszkákra ráhordtuk az ágyneműket, és mint a heringek, úgy nyomorogtunk. Ha valaki megfordult, akkor a másíknak is fordulnia kellett, olyan szorosan feküdtünk, csak így fértünk el.

Enni volt mit?

– Az elején még volt, aztán mindig kevesebb lett, még igazából el sem helyezkedtünk, amikor találat érte a háznak azt a felét, amelyik a pince

fölött volt. A felső három emeletet vitte le, úgy mondták, hogy láncos bomba, és attól a szörnyű becsapódástól olyan por lett, szemünk, szánk, fülünk tele, nem láttunk, sikoltoztak, kiabáltak az emberek, egyszer csak egy nagy, kemény férfihang ordított, hogy csend legyen. Csend legyen, mindannyian megvagyunk, élünk, és elkezdte énekelni a Mennyből az angyalt. Ennél furcsább karácsonyom nem volt. (Ezt már sírva mondja Hegyi Margit.)

Menjünk vissza az időben egypár évet, Újvidéken született, ott gyerekeskedett, ott sem lehetett sok boldog éve.

– Édesapám nyomozó volt Újvidéken a Magyar Királyi Rendőrségnél. Ha jól emlékszem, csak '42-ben lett nyomozó, addig tisztviselőként dolgozott, de olyan év nem volt, hogy a férfiakat ne vonultatták volna be – legalább egy hónapra – a szerbek. És 1941-ben is éppen szerb katonára volt Skopjében, amikor német hadifogságba esett, kikerült Németországba, egy lágerbe. Közel egy évig tartózkodott ott, mire végre tudomásul vették, hogy ő nem szerb, nem önként, dalolva vonult be katonának, hiszen ő magyar, bevonultatták, és igenis haza akar menni.

Ráadásul még sváb származású is volt, mert a Hegyi csak magyarosított vezetéknev, nem?

– Bajorországból származik a családjunk, a nagypapát még Bergernek hívták. Édesanyám részéről is sváb származékok voltunk, Smidl Emmának hívták a mamát, és csak németül, svábul beszéltek a bátyjaival is a családban. Mikor édesapám hazakerült végre, nagy nehezen, félre soványodva, egy nagy magyar zászlóval jött meg Újvidékre, tele gyűlölettel a németek iránt, kihirdette, hogy itt többé német szót nem akar hallani. Mi magyarok vagyunk!

Hogyan lett rendőr az édesapjából?

– A magyarok bejöttek Újvidékre '41 húsvét-hétfőjén, és olyan ismerőseink is bajba kerültek, akikről nem is gondolta volna az ember: például voltak, akik aludttejet készítettek, és csupokban, bögrékben, babakocsiban tolták, ez nagy divat volt nálunk, de egész Bácskában is, és ordították, persze szerbül, hogy „savanyú tejet, asszonyok!”. És az egyik ilyen néni, akitől mindig mi is vettünk, mert nagyon jól készítette, egyszer elsírta a mamának, hogy a rokonok segítségével a fia egyetemre került, és most börtönben van. Nagyon rendes gyerek, nem is tudja, mivel vádolják. Szóval hol innen, hol onnan, még a szerb barátaink is szóltak édesapámnak, hogy „Jóska, a te apád is rendőr volt, miért nem jelentkezel te is a rendőrségen, biztosan tudnál segíteni nekünk is”. Így agitálták folyton, hogy lépjen be a rendőrséghez.

És rosszul írták később róla, nem rendőrfőnök volt, hanem nyomozó, ugye, Margitka?

– Igen, akkor úgy hívták, hogy detektív, simán, ez volt az irataiba is beírva.

És valóban nagyon sok embert tudott megmenteni, zsidókat, szerbeket is.

– Ahol lehetett, segített. Mert előfordult, hogy valaki haragudott a szomszédjára, feljelentette, és már le is csukták, ott találta magát a börtönben. Édesapám beszélt magyarul, németül, szerbül, azonnal felvették a rendőrségre, mert szükség volt olyan emberekre, akik beszélnek szerbül. Bizony mind több ember jelent meg nálunk, egyik adta a másiknak a címet, hogy ez az ember segíteni tud rajtuk. Állítom, édesapám egy mélyen vallásos, az igazságért mindent elkövető ember volt. Igazán bűnös emberért soha nem tett semmit, de mindent megtett azokért, akiket hamis vádakkal nagyon gyorsan lecsuktak, azokért igenis mindent megtett!

Édesapja Budapestre ment 1943-ban, miért?

– Mert figyelmeztették a kollégái, hogy a sok segítségből még baja lehet. Az volt később az egyik legcsúnyább vád ellene, hogy pénzért segített az embereken, pedig nemhogy ők adtak volna pénzt, hanem a családunk költött rengeteget ezekre az emberekre. Tőlünk, gyerekektől vonták meg, amit azokra költöttek a szüleink, aki-

ket bűjtattunk később Pesten is. És mégis ezzel vádolták, persze csak '45 után! Addig nem. Mi is édesapám után költöztünk, nem emlékszem pontosan, mikor, '44 elején én még Újvidéken jártam gimnáziumba, ott fejeztem be a harmadikat, és a negyediket már Budapesten kezdtem. Akkor még négy elemi volt, és nyolc év gimnázium. Édesapámhoz költöztünk, és láttuk, hogy azonnal jöttek a segítségkérők. A nappalinkban is hárman laktak, elmondom a nevüket, mert ezt soha nem is akarom elfelejteni, bár már nincs bennem gyűlölet az árulásért, de Milan Medina, Olga Kozja és Dajcs Sándor, rájuk költöttünk a legtöbbet. Aztán még a pincében, de még a padláson is voltak bujkálók. A Szent János Kórház fölött laktunk, azt hiszem, most Józsa Béla utca, nemrégiben jártam arra, a máltai szeretetszolgálatos barátaink laknak a házban.

Térjünk vissza a múltra: ahol ennyi idegen ember van, óhatatlan, hogy ne vegyenek észre valamit a szomszédok.

– Sőt a három „nappalissal” néha még a vendéglőbe is átmentünk, a sarkon volt a Pacsirta vendéglő, és hiába mondtuk, hogy ne, megesett, hogy átment vacsorázni a család, és egyszer csak ők is ott álltak az asztalunknál. Így szép lassan már éreztük, hogy ez nagyon nem lesz jó, veszélyes. Mikor Szálasi átvette a hatalmat, mi is ész nélkül menekültünk, otthagytuk a lakásunkat, édesapám az összes bűjtött embert elhelyezte. A többieket nem tudom, hova, de ezt a hármat a Zoltán utcába, a Zoltán Panzióba. Jött az ostrom, amiről az elején beszéltem, lenn voltunk a pincében, mikor bejöttek az oroszok, egész jól beszélünk velük, mert tudunk szerbül, így az orosz is megértettük, és ez jól jött az egész háznak. Mert amikor elkezdünk velük emberségesen beszélgetni, visszavettek a vadságukból. S amikor egy kicsit csitult a bombázás, édesapám azt mondta, ő szétnéz, mi van azokkal, akiket elhelyezett különböző helyeken. Fölment a pincéből, elment, és soha többé nem jött vissza! Soha többé! Eltelt az egész január, mintha február tizenhetedike lett volna – nem vagyok benne biztos –, amikor már nem volt egy falat ennivalónk sem, pénzünk sem. Persze amúgy sem lehetett volna vásárolni, a boltok sem voltak nyitva. Édesapám mindig azt mondta, hogy ha vele bármi történik, akkor ha

gyalog is, de menjünk haza Újvidékre, mert ő ott annyi ember életét megmentette, hogy ott szentté fognak bennünket avatni.

Nem félték visszamenni Újvidékre, hiszen hallhatták, hogy ott mi történik, micsoda vérengzés?

– Mi nem tudtuk, hogy ott mi folyik, nem halottunk semmiről.

És elindultak gyalog?

– Igen, a bátyám összeeszkábált valami heverő aljából egy szánkófélét, ő akkor 16 éves múlt, én még nem voltam 15, a Jóska öcsém 12, és a legkisebb öcsém 6 éves múlt, Down-kóros. A szánon őt húztuk, és a létező legszükségesebb dolgokat. De hát azt a szánkót sem húztuk sokáig, mert elfogyott a hó, nem volt min húzni. Elindultunk valamikor 10 óra tájban, és délután még csak a Kálvin téren voltunk. Rettenetes még visszagondolni is erre. Két üteg a téren, csak orosz katonanők az ágyúk körül, gyerek voltam, de addig már rengeteg borzalmat átéltünk. Ezek a bárisnyák (így hívtuk őket) ott álltak az ütegnél, addig már annyi hullát láttunk, annyi szánkón húztak halottakat ide-oda, hogy az az út, amíg elértünk a Kossuth térről a Kálvin térre, rettenetes volt. És akkor az egyik orosz katonanő odajött, és szeretettel megsimogatta az öcsém fejét. Nem fantasztikus ez? A háború közepette béke volt egy pillanatra.

Egy pillanatig, mert aztán, ahogy leértek Szabadkára, szembesülnük kellett a rideg valósággal.

– Hol volt az még! Csak a Ráday utca elejére értünk, ott már nagy bombázás kapott el minket, ugye minden üzlet kirakata betört, oda be-beugrottunk. Szegény öcsémet, Karcsit meg mindig a szánkón felejtettük. Édesanyámmal már nem tudtuk a holminkat sem vinni, annyira elfáradtunk, amink még volt, bevitte egy kapualjba, ott egy házmesternek odaadta, hogy ha visszakerülünk, megkeressük. A szánkót meg otthagytuk az utcán, és gyalog mentünk tovább.

Hol szálltak vonatra?

– Nagyon messze! Erzsébetig értünk el aznap este, ott beengedtek bennünket egy konyhára.

Emlékszem, hogy körbeültünk egy nagy asztalt, és arra hajolva aludtunk. Aztán másnap elindultunk, és egészen Taksonyig mentünk gyalog. Útközben rengeteg halott német katonát láttunk. Taksonynál marhavagonok állomásoztak orosz katonákkal, mondták, hogy melyikre szálljunk fel, és egyszer csak elindult a vonat Szabadka felé. Nem tudom, hogyan bírtuk ki, nem ettünk semmit útközben, hosszú idő múlva kikötöttünk Szabadkán. Biztatott minket édesanyám, hogy most már biztosan könnyebb lesz. Hát könnyebb lett – mondta sírásba fulladt nevetéssel Margitka –, mert letereltek bennünket az oroszok a vonatról, és a szerbek abban a pillanatban egy nagy épületbe zártak be mindenkit. Lecsuktak bennünket, de legalább adtak enni. Mindössze két-három napig lehettünk ott, aztán elengedtek minket, vonatra szálltunk, és elmentünk Újvidékig. Csodálatos érzés volt, amikor megérkeztünk, legalábbis öt percig, mert kiderült, hogy nem engednek ki a vasútállomásra, ott hevertünk a betonon két éjjel meg egy nap, s akkor végre szóltak, hogy mehetünk haza. Hát haza? A nagypapához meg nagymamához, és odajött a nagybátyánk és a nagynénénk is, pedig kijárási tilalom volt abban az időben. Azt mondták, mikor az állomásra szabadon engedtek bennünket, hogy menjünk be másnap a rendőrségre, ott kapunk okmányokat. Bementünk másnap a rendőrségre, ahol rögtön azzal kezdték, hogy az öveket és cipőfűzőket adjuk le, és ezzel Újvidéken többet nem kerültünk ki a börtönből. Nem tudom, meddig lehettünk ott, nem tudom, mikor és hol volt karácsony. Egyszer beordít az egyik őr a rácson, hogy vendégeket hoztak, és belökték nagymamát és nagypapát! Nem volt a cellában ágy, csak szalma, mint Betlehemben, azon feküdtünk, mint az állatok.

Meddig lehetett ezt kibírni, mi az, amit még elviselhet az ember, legfőképpen a gyermekek?

– Meg is adtuk magunkat, már nem is szenvedtünk. Mindent föladtunk, valahogy olyan apátiába estünk, minden mindegy volt már. Talán azt sem vettük volna észre, ha valaki meghal közülünk. Nem tudtuk, mi van, milyen nap van. Aztán egyszer belöktek hozzánk egy teljesen összevert, vérző embert. Ez az ember fölemelte vérző fejét, és elkezdett beszélni, a Jóistenről beszélt,

csakis pap lehetett, meggyőződéssem, hogy pap volt. Pap lehetett, mert így más nem tudott volna beszélni – mondja könnyeit törölgetve Hegyi Margit –, ez az ember beszélt, és bennünket ismét szabaddá tett, már nem volt minden mind-egy! Többé nem féltünk, újra gondolkodni kezdünk, és akartunk élni, elhittük, hogy van tovább! Ki is rángatták a papot a zárkánkból, de ő adott erőt, hogy túléljük ezt az egész borzalmat.

Később hallottuk, hogy ez alatt az idő alatt édesapámat kivégezték. Galkó Tóni barátunk megmutatta, hogy hol végezték ki őt a Halpíacon, mi onnan nem voltunk még negyven méterre sem, de nem tudtunk róla. Őt nem a börtönben tartották fogva, hanem a katonai parancsnokságon. Azt is csak '46-ban tudtuk meg, hogy közben ómamát is – egy túlélő mesélte el – nagy-pénteken szekérral vitték ki több más sváb öreg-asszonnyal együtt, azért szekéren, mert gyalog már nem tudtak volna menni. A tábor előtt úgy rántották le a szekérről, hogy fejjel zuhant le, kihozták a táborból két embert, azokkal ásattak egy gödröt, belelőkték, és rászórták a földet.

Édesapját is hazugságok, koholt vádak alapján akasztották föl. Akkor kapták el, amikor Budapesten a bombázás alatt a plincéből fölment szétnézni.

– Egy biztos: mint nyomozó elfogott olyan embereket, akik terroristák voltak, gyilkoltak, nem katonák, nem a hadsereg tagjai, hanem terroristák! Partizánoknak mondták őket, ezek vonatokat robbantottak fel, magyar tanyákat gyújtottak fel, leöldösték a bennük lakókat, magyar katonákat gyilkoltak meg. És ezek közül édesapámnak sikerült elfognia néhányat, ez tény. Tehát világos, hogy a szerbek nem hagyták életben. Azt, hogy őt kivégezték, fölakasztották, mi csak azután tudtuk meg, mikor visszakerültünk Magyarországra. És hogy kerültünk vissza? Mindezt édesapámnak köszönhetem, mert mindig akadt egy-egy ember, akinek annak idején megmentette a családját. Itt az újvidéki börtönben is. Máskülönben félték, egymástól is félték, nem mertek velünk sem mások előtt tárgyalni, az egyik partizán nő édesanyámnak még a nevét is tudta, úgy hívta, hogy Juliska néni, de csak négy szemközt. Az egész családukat ennek a férje mentette meg, azt mondta, ő egyet tud tenni, „elvitetem magukat Szabadkára, mert ha itt

maradnak, kivégzik mindannyiukat”. Egyébként abban a börtönben nem volt olyan nap, hogy többször is ne hallatszott volna sortűz. Akit levittek, ki is végezték ott az udvaron. Mi gyalog indultunk el, de több partizán volt körülöttünk, mint ahányan mi a családból, kikísértek bennünket a vasútállomásra, kiürítettek egy vagon, kizavartak abból mindenkit, és jött velünk jó pár partizán Szabadkáig. Ott megint börtönbe kerültünk. Egy rangos partizán, akinek különszobája volt ott, anyámra nézett, s anyám órá. Láttam, tudtam, hogy ismerik egymást. Kiküldte a többieket, akik addig minket kísértek, csak azután beszélt. „Hegyi néni, hát hogy kerülnek maguk ide? Én is csak azért élek, mert a Hegyi bácsi megmentett.” Hozatott nekünk annyi ennivalót, hogy mi utána betegek lettünk, mert hónapok óta nem ettünk normálisan, ki tudja, mióta, hiszen azt sem tudom, mennyi idő telt el a két börtön között. Nagyon rövid ideig, pár napig voltunk csak ott, megint beszélt a mamámmal, és akkor mondta, hogy egyet tud tenni, felültet bennünket egy szekérra, és megy majd velünk két partizán... Így is történt, és Tompánál átadottak bennünket a határon.

Mindent a partizánok irányítottak, az emberek élete is tőlük függött?

– Én ott nem láttam katonát, sem rendőrt, ilyen szedett-vedett akármikbe öltöztek, ők voltak az urak, azt csináltak, amit akartak. Ha valakit meg akartak gyilkolni, hát meggyilkolták!

Megtudták végre, hogy mi történt az édesapjukkal?

– Azt nem, csak 1946 végén vagy '47-ben. Az egyik nagynéném megszökött a táborból, átosont a határon, és még egy újságcikket is hozott édesapámról, szörnyű fénykép volt róla benne, összevissza lehetett verve, furcsa volt, nem is volt már emberi arca. Akkor tudtuk meg, hogy kivégezték, addig nem hallottunk róla. Aztán ez a nagynéni továbbszökött, egész Franciaországig, és ott megtalálta a férjét.

Megtalálták a helyszínt, hogy hová földelhették el édesapja holttestét?

– Dehogy! Én annyit kerestem Csúrogon, a szörnyű Csúrogon, ahol ugye minden magyart kiirtottak. Ott szerb rokonaink is éltek, ők mondták,

hogyan közeledünk Újvidékhez, ott a sziget, ahol a vágóhíd is volt, azon a szigeten ástak el abban az időben mindenkit, akit kivégeztek. Azután én mindig azt kértem, hogy menjünk arra, mert ott a szigeten ledobhattam a hídról a virágot, amit magammal hoztam apukámnak. Aztán egyszer egyik unokámmal mentem haza Újvidékre, és gondoltam, megnézem, ki él még ott, aki ismer engem, hiszen már mindenki, még a nagynéném is meghalt. Összefutottam egy emberrel, rám nézett, azt mondta, maga a Hegyi nyomozó lánya – annyira hasonlítottam édesapámra. De úgy megijedtem, félve feleltem, hogy igen. Azt mondta, ő a sofőrje volt egy időben. „Jaj, és mondja, maga mit tud? Ott a szigeten, ott van elásva?” – kérdeztem tőle. „Dehogyan! Ahol a régi temető van, a katolikus temető a Fürdőparkkal szemben, annak a végében, ahol az első világháborús magyar és német katonák is nyugszanak. Ott van egy csomó szerb is, lezuhant ejtőernyősök sírja, no és a mögött, ott ásták el az édesapját. Az akkor még üres telek volt, én biztosan tudom, hogy ott lett elásva.” Ahol most nagy emeletes házak állnak, sokan lehetnek alatta, úgyhogy nyomuk sincs már.

Azután Magyarországon sem élhettek könnyen az ötvenes években, a Rákosi-diktatúrában. Nagyon szegények voltak, az édesanyja varrt, Margit pedig takarítani járt.

– Takarítottam, ott a házban is, meg örültem, ha hívtak, és elmehettem máshova is, zsíros kenyérért is elmentem, én mindig éhes voltam – nevet –, erre nagyon jól emlékszem.

De aztán egy apróhirdetés megváltoztatta az életét...

– Hát ez tényleg fantasztikus volt. Egy házaspárhoz is eljártam dolgozni, rokonaik vidéken éltek, és sokszor küldtek nekik lisztet, füstölt húst, kolbászt meg ilyeneket. Újságokba volt csomagolva minden. Amikor elrámoltam, kitakarítottam, beleolvastam az újságokba is, és megláttam egy apróhirdetést, hogy világtalan férfi felolvasót keres. Nagyon szerettem olvasni, hát elmentem jelentkezni. Egy férfi nyitott ajtót, nagyon idősnek láttam, persze mert én 16 éves sem voltam még, és úgy köszöntem zavaromban, hogy kezét csókolom. „Haha – mondta –, gyere be, kislány!” Választott egy könyvet: „Olvasson!”

Sokáig Gabi bácsinak is szólította Molnár Gábort, a vadászkönyvek és útleírások egyik legnépszerűbb XX. századi íróját, természet tudóst. 1940-ben jelent meg első kötete, a Kalandok a braziliai őserdőben, és ezt még 26 könyve követte. Balesetben veszítette el a szeme világát?

– Igen, Brazíliában vakult meg 23 éves korában, egy gyűjtőexpedícióval ment ki. Két társa aztán visszatért, akik tulajdonképpen kivitték. Ő három hónapig a Ford-ültetvényen vállalt munkát. Amit ott keresett, abból tudott segédeket felvenni, akikkel vadászott. Jó vadász volt, a Nemzeti Múzeumnak küldték haza az anyagot, de eleven óriáskígyókat is hozott haza, már úgy vakon, az állatkertnek.

Igaz, hogy Hegyi Margit kérte meg a kezét?

– Igen. Évekig ő volt a Gabi bácsi, én magáztam, ő meg tegezett, néha jöttek hozzá hölgyvendégek, akkor engem hazaküldött. Nekem ez iszonyúan fájt, rádöbbenem, hogy nem tudom a Gabi bácsit otthagyni. Munka mellett is kísérgetem ide-oda. Egyszer Érdligetről Diósdra kellett átkísérnem, mentünk az országúton, nem tudom, mi szállt meg, de megálltam, és azt mondtam: „Gabi bácsi, nem akar engem feleségül venni?” Akkor nem nevettem ezen, csak most, hogy mesélem. Ő meg nem tért magához a döbbenettől, azt mondta: „De hát én öreg vagyok, kopasz vagyok, vak vagyok, te hozzám jönnél feleségül?” – Igen.

Hozzámentem 20 évesen, három gyermekünk is született. Gábor nagyon kalandvágyó volt, egyáltalán nem látszott rajta, hogy egy vak ember, minden érdekelte, minden foglalkoztatta. Én már 18 évesen megtanultam autót vezetni, hogy sokfelé elmehessünk, elvihessem. Nekem nem lett volna kocsira pénzem, kaptam tőle fizetést, de hát az igen kevés volt. Ő kifizette a kocsit, és így 18 évesen levizsgáztam. Sofőr lettem a Magyar Posta Központi Járműtelepén, az Egressy úton. Pechemre, mert ott talált meg az ÁVH! Nem hazajött az idézés, hanem oda, ahol dolgoztam, a járműtelepre, hogy jelentkezsem állampolgárságom tisztázása ügyében. Az Eötvös utcában kellett jelentkeznem, de ez a „leányvállalata” volt az Andrassy út 60.-nak. Először egy folyosón ültettek közel négy órát. Végre jött értem valaki

(máig nem ismerem a rangokat) katonaruhában, átkísért az udvaron, be az épületbe, az udvar túloldalán. Kinyitott egy ajtót, ott belökött egy szobába, ami tiszta üres volt, de körben csupa vér a fal. Ott is hagytak engem aszalódní egy ideig, akkor már nem voltam sem élő, sem halott. Azután jött egy alak, és iszonyúan...

Margitka zokog. Az az alak megverte?

– Azóta a protézisemen nem látszik, de akkoriban én az ÁVH-ra jártam fogászatra, amíg ki nem verték az összes fogamat...

Nem kereste a férje, Molnár Gábor vagy mások?

– De kerestek, ha ők nem keresnek, talán most nem beszélgethetnék. Az állampolgárság tisztázása abból állt, hogy mit akartam én megtudni itt mint jugoszláv állampolgár. Mondtam, hogy a csudába lennék én az, amikor mi Pestre költöztünk, akkor Újvidék Magyarország volt, Magyarországról jöttem Magyarországra. No, akkor kaptam az első ütést, hogy ne akarjam én őt megtanítani, hogy ki milyen állampolgár. Mit akartam megtudni a Posta járműtelepén, mert hogy a Postán idegen állampolgár nem dolgozhat! Ez csak ürügy volt, nem tudtak jobbat kitálni, lefarták velem az önéletrajzomat – persze, hogy mást írtam. Nahát, azt amikor átfutotta, tombolt. Akkor következett az igazi verés ököllel, hogy miért hazudok, ők nagyon jól tudják, hogy az apám nyomozó volt! Írjam le! Megint leírtam, most úgy, ahogy volt. Akkor jött egy másik, talán százados, másféle hangvétellel. Később megtudtam, az ÁVH-nál ez a szerepmegosztás, először jön a rossz ember, aztán a „jó”, ez a taktikájuk. „Kislányom – mondta –, annyira sajnálom, nekem is vannak gyerekeim...” Az egész arra ment ki, hogy be akartak szervezni, mivel a jugoszláv nagykövetségen voltak ismerőseim, hogy róluk jelentsek. Meg akkoriban a jugóknak volt folyamhajtási ügynökségük az alsó rakparton, a Jászai Mari tértől fölfele, Újpest felé, s ott is volt egy ismerősöm. Ő néha hozott anyámnak – talán még távoli rokon is lehetett – lisztet meg más élelmiszert. Nem az állampolgársággal volt baj, hanem azzal, hogy én odajártam, meg hát az apám magyar királyi detektív volt Újvidéken. Annyi eszem volt, hogy egyből megmondtam en-

nek a félig vagy távoli rokonnak, mire biztattak föl, és hogy mindenről be kell számolnom, még azt is megmondták, kitől mit kérdezzek. Azt feleltem, majd ők megmondják nekem, hogy mit jelentsek. Ezért nem tudták hasznomat venni. S így aztán ez a téma szépen, lassan elhalt.

Végül is hogy menekült meg tőlük?

– (Nevet.) Ők hagytak ott, mert semmi értelmet nem jelentettem. De nagyon félttem, egyáltalán, amióta mi megint Magyarországra kerülünk, rettegésben éltem le azt a 40 évet, 1990-ig. Ha megláttam egy rendőrt, akkor átmentem a túloldalra. Jöttek a kitelepítések, akkor a 2-es TEFU-nál teherautó-sofőr lettem, négytonnás Zil teherautót vezettem, és tőlünk is vittek kocsikat a családok kitelepítésére. De hál' istennek, nekem nem kellett mennem, ezt valahogy megúsztam.

Mesélte, hogy mindig emlékezett arra a papra, akit belöktek a börtöncellájukba, aki kirángatta a családot az apátiából, aki visszaadta a lelki szabadságukat. Talán később ez az emlék vitte rá, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálathoz szegődött, Kozma Imre atyához, aki akkor még plébános volt. Ez már a férje halála után történt. Hány éven át is voltak házasok?

– Harminc évig. Ötvenben házasodtunk össze, és nyolcvanban halt meg. Én 1989-től, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat legelső percétől vagyok „máltai”, mert részt vettem azon a szentmisén, amikor még nem volt ünnep a Nagyboldogasszony napja, amikor kezdtek a keletnémetek gyülekezni a zugligeti Szent Család-templom körül. Kozma Imre atya azt mondta a szentmise végén, hogy kített a kisasztalra egy füzetet, nem hagyhatjuk ezeket az embereket az utcán, mindenki írja föl, hogy hányat tud hazavinni. Csakhogy mire kijöttünk, már nem 30-40-en voltak, hanem talán 800-an. Nem lehetett őket hazavinni. Összegyűltek sátrak, lett főzés – így kezdődött a Magyar Máltai Szeretetszolgálat története. Segítettem, ahol lehetett, több családot vittem kocsival Kőszegig, onnan átjutottak Nyugatra a határnyitáskor.

Azután ismét börtönbe került, csak most már önszántából.

– Megint egy apróhirdetés! Nekem minden az apróhirdetéseken múlt. Ugye, hogy milyen

fantasztikus? Olvastam az Új Emberben egy háromsoros kis írást: kérik, hogy aki börtönben foglalkozna rabokkal, jelentkezzen az Ó utcában, nem tudom már, hányas számban. Valamilyen imaház található ott, azt hiszem, a mai napig is, és ez 1990. január 18-án volt, pont a nevem napján, akkor van Szent Margit napja. Jelentkeztünk legalább kétszázan, ha nem többen. Filmet vetítettek nekünk a fogvatartottokról. Két nap múlva kellett menni a Gyűjtőfogházhoz, Kőbányára, akkor már csak olyan harmincan voltunk. Mikor bevitték bennünket a börtönbe körbenézni, hihetetlen módon az engem egyáltalán nem zavart. Szinte éreztem, hogy itt a helyem. Komolyan!

Mindenki más azért egy kicsit megijedne, köztörvényes bűnözőkkel is foglalkozni, az elég ijesztő. Abban biztos volt, hogy tud majd hatni rájuk?

– Hívő ember vagyok! Akkor is az a pap járt az eszemben, a véresre vert újvidéki pap! Hogy a legszörnyűbb helyzetben is a Jóisten ad segítséget, eszközt, és ha hiszek benne, szabaddá tesz. Azok közül, akikkel először bementünk a börtönbe, sem maradtak meg mind ebben a szolgálatban, de több mint húszan megmaradtunk. És ők életük végéig csinálták, én kereken 34 éven át. Aztán a balesetem miatt már nem tudtam bejárni.

Visszatérő emberei vannak? Kap néha egy levelezőlapot vagy egy e-mailt?

– Hát hogyne, ezért tanultam meg 70 évesen a számítógéppel bánni, ugyanis két évig magyar fogvatartottakkal foglalkoztam, aztán a folyosón hallom egyszer, hogy szerbül beszélget két rab, rájuk szóltam szerbül, azok nagyon megörültek, ezután kizárólag külföldi fogvatartottakkal hoztak össze. Könnyű volt, hiszen Újvidéken minden gyerek beszélt a magyar mellett németül, szerbül is, angolul is tanultam, meg olaszul is még ott az iskolában. A másik, hogy az összes szláv nyelvet megértem. Miután kiszabadultak, Skype-on beszélgettünk. Volt olyan karácsony is, hogy 11 országból kaptam jókívánságokat. Nemcsak a fogvatartottakkal foglalkoztam, hanem a családjukkal is, kimentem értük a reptérre vagy a vasútra, amikor beszélőre jöttek. Küldtem a csomagokat, meg itt is aludtak nálam. Sokszor azt sem tudtam, ki alszik a másik szobában, mert annyira

változott, hisz hét vidéki börtönbe is jártam, meg négy budapestibe, és ide-oda helyezik a rabokat, ha eltették máshova őket, mentem utánuk. Én izraelitől kezdve kínai, török, mindenféle fogvatartottnak segitettem. Volt egy holland, akit tíz évre ki is tiltottak az országból, a tíz év lejárta után egy nappal már itt volt, beállított hozzám, eljött megköszönni, amit érte tettem. Jelentkeznek telefonon is a legfantasztikusabb helyekről, meg a szülők keresnek, van, akinek már 20 éve szabad a fia, és havonta föl hív. Egy szuahéli fiúnak az anyja havonta föl hív. Nagyon jólesik. Meg egy svéd, egy török, de Hollandiából is hívnak, Izraelből telefonál az egyik fiú állandóan, például ő egy pillanat alatt megtanult magyarul. Sokan értetlenül néznek rám, nem értik ezt. Van, aki talán bolondnak is néz. Néha nem is csodálkozom ezen, hiszen a szerb partizánok meggyilkolták apát, bennünket börtönben kínoztak, én meg szerbekhez jártam a börtönbe, vissza akartam adni a lelküket, el akartam őket vezetni Istenhez, és legtöbbször sikerült is. Egy szerb pilótát is látogattam, a bosnyák Emilt. A délvidéki háborúban berepült a szerb határon egy horvát helikopter, két olasz és egy horvát ült benne, állítólag Emil társa lőtte le a gépet, bár lehet, hogy ő tette. Egy katonának a parancs, az parancs! Nemzetközi elfogatóparancs volt ellene. Amikor átjöttek Magyarországra vásárolni, elfogták, 30 évet kapott. Mindig a börtönkapolnában, a misén találkoztam vele. Először a horvátok kérték ki, aztán az olaszok, ott 20 évet kapott, végül ezt Szerbiában töltötte le. Ott a börtönben egy garzonlakást építettek neki, amikor szabadult, hősként ünnepezték. De izraeli, moldáviai, csecsen, holland és albán rabbal is foglalkoztam, többen magyarul is megtanultak tőlem. Hét vidéki településre jártam börtönbe: Kecskemét, Szeged, Sopronkőhida, Sándorháza, Kalocsa, Márianosztra és Vác. Budapesten négyet látogattam, a kőbányait, a Nagy Ignác utcait, a Markó utcait és a Gyorskocsi utcait. Sajnos a Máltai Börtönszolgálat majdnem megszűnt, kiöregedtek már többen, most szerencsére kaptunk három új hithű vállalkozót, de szeretnénk, ha többen is jelentkeznének. A misszió várja azokat, akik úgy érzik, hogy képesek erre a nehéz, de felemelő szolgálatra. Az egykori rabok között volt olyan, akinek az esküvői tanúja lettem; keresztanya lettem, és van, akit fiának tekintek.

Margitka, tanult ehhez valamit, nevelésméletet, részt vett talán valamiféle pszichológiai képzésen?

– Sokszor sokan kérdezik tőlem, hogy milyen képzettségem van. Kénytelen vagyok megmondani az igazat: semmilyen. Beiratkoztam a dolgozók gimnáziumába, mikor még nem voltam férjnél, sajnos az Újvidékről hozott indexembe be volt írva, hogy az apám foglalkozása magyar királyi detektív. Az ábrázoló geometria volt a kedvencem, éppen azon az órán rúgtak ki, jött az osztályfőnöknő, egy ilyen undorító valaki, ordította, hogy szedjem a sátorfámat, és tűnjek el innen. A bátyám is nagyon jó tanuló volt, az öcsém is, nem mehettek középiskolába, a Rákosi-érában sem. Úgyhogy négy elemi osztályt fejeztem be, és a nyolc gimnáziumból csak három és felet tudtam elvégezni még annak idején Újvidéken. A négyhez hozzáadva a három és felet harmincnégy évesen levizsgáztam a nyolcadik általánosból, hogy legalább az meglegyen. De azért nekem volt egy különb egyetemem, az író barátaink, tőlük annyit tanultam, meg a férjem által annyi nagyszerű emberrel hozott össze nem a sors, hanem a Jóisten. Aztán a börtönmisszió tapasztalata, úgyhogy ezt én nem adnám oda semmilyen diplomáért!

Mindig ott van a nyakában ez a fából faragott egyszerű kis kereszt?

– Voltak más ékszereim, amikor jóra fordult a sorsunk, de egyszer két orvosprofesszor is megállapította, hogy rákom van. Arany nyakláncsal jártam azelőtt, meg karkötővel, de a börtönbe sem illett így bejárni, akkor mindenemet elajándékoztam. Azóta én nem hordok semmit, csak ezt. Međugorjében vettem, ez nekem sokat jelent. És tudja, gyönyörű ajándék az élet, ki gondolná, hogy 88 évesen még mindig tartogat meglepetést. Hat évvel ezelőtt ismertem meg a mostani férjemet, Nemeskéry Attilát. Mindketten a pasaréti templomba jártunk, egyszer szól nekem az ottani idősek klubjának a vezetője, Irénke, hogy egy mozgáskorlátozott, kerekesszékkal mozgó, 90 éven felüli úr keres segítséget, egyben felolvasót is, mert a látásával is baj van.

A sors ismétli önmagát, hiszen „Gabi bácsi” is felolvasót keresett.

– Eleinte húzódoztam attól, hogy látogassam, már előtte nekem is volt egy balesetem. A két lábfejem szilánkosra tört, s az egyik kezem is, én sem

tudtam olyan könnyedén mozogni, mint azelőtt, a börtönszolgálat szervezése is sok időmet elvette. Így csak telefonon beszélgettünk, mindig csak röviden, de Irénke csak nem tett le arról, hogy látogassam Attilát, ezért egyszer felvitt a Bimbó útra taxival, és valamilyen kifogással három óra hosszára otthagytott. Elkezdtünk beszélgetni... Akkor tudtam meg, hogy mi mindenben ment keresztül Attila még gyerekként. Az ötvenes évek elején gyermekbénulásban szenvedett, s bár akkor sikerült kikezelní, idősebb korában a paralizis miatt már nehezen mozgott, tolószékbe kényszerült. A szembetegsége is kiújult. Fiatalon katonaiskolás volt, hadifogságba került, Németországba hurcolták. Máskülönbén ő nem panaszkodós, mindkettőnknek jó a humora, sokat nevetünk, talán ez tart még életben bennünket. Amikor végre értem jött Irénke, elindultam kifelé, ő a kerekesszékkal utánam, hogy kikísérjen, de megbillent, és elesett. Visszaléptem, hogy maradok, de ő rám parancsolt, hogy menjek csak. Akkor határoztam el, hogy ezentúl meglátogatom, és segítek mindenben. Eleinte csak hetente kétszer jártam hozzá, aztán nap mint nap. A hosszú téli estéken regényeket is felolvastam neki, de mikor eljött a szép idő, kikíváncsoztunk a levegőre. Attilának már volt egy piros elektromos robogója, amely voltaképpen gyógyászati segédeszköz mozgáskorlátozottaknak, én is hamarosan beszerkeztem egyet, ezzel még színházba is elmentünk, vagy bevásárolni a Fény utcai piacra, de felmentünk a Normafáig is. Egyik éjszaka Attila elesett, felhívott, kért, hogy menjek át egy-két napra, aztán ott ragadtam. Amint ennek elterjedt a híre, néhányan olyan furcsán néztek ránk, az egyik barátnőm meg is jegyezte: Csak nem alszol vele egy szobában?! Az az igazság, hogy az ápoláshoz, például a fürdetéshez, egészen intim dolgok is hozzátartoznak, ezért is mindketten úgy döntöttünk, hogy összeházasodunk. 2022-ben Pasaréten, a Pádúai Szent Antal-templomban Donát atya adott össze bennünket, és mi két tanú előtt fogadtunk örök hűséget, szeretetet és segítséget egymásnak.

Azért az idei ősz elszomorította – mondta a napokban telefonon. Október 17-én, 85 éves korában elhunyt Kozma Imre atya, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alapító elnöke, irgalmasrendi szerzetes, a példakép, a barát, aki mellé Hegyi Margit 34 éve szegődött szolgálni a szegényeket, a rászorultakat, téríteni a bűnösöket.

– Nem kaptam levegőt, amikor meghallottam. Tudom, hogy a test halálával nem ér véget az élet, mégis azóta beteg vagyok, hogy Kozma atya itt hagyott bennünket. Érzem, hogy fogy az erőm. Ő adott lelki erőt, energiát nekünk, nélküle már mintha nem is lennénk, csak voltunk...

Pedig ha „csak” Attila miatt is, ki kell tartania. A kerekesszékből ágyba emelni nap mint nap és vissza, nem is tudom, hogyan bírja 94 évesen Margit?!

– Amit értük teszünk, érted tesszük (vagyis Krisztusért) – mormolom magamban, és már át is tudom emelni.

„Amit egynek tesztek a legkisebbek közül, azt nekem teszitek” – hangzik el a mondat Máté evangéliumában. Erre a krisztusi tanításra hivatkozott Kozma Imre is egyik karácsonyi üzenetében: ugyanis a legenda szerint a Betegápoló Irgalmasrend alapítója, Istenes Szent János mielőtt egy beteget ágyba fektetett volna, megmosta a lábát. Mikor fölébe hajolt, látta, hogy a láb szögekkel átvert. Áhítattal emelte fel fejét: „Te vagy, Uram?” A koldus mosolyogva bólintott, és eltűnt. Erre az örök érvényű krisztusi tanításra helyezte életségát a Máltai Szeretetszolgálat börtönmissziója, Hegyi Margit is.

A házaspár Donát atyával

Fotó: Solti István

Hegyi Margit nyakában a kis međugorjei fakereszt